

УДК 353:005.591.4:343.325](450+44)

Л. Сталенна

ПРОВЕДЕННЯ РЕГІОНАЛЬНИХ РЕФОРМ В ІТАЛІЇ ТА ФРАНЦІЇ ЯК МЕТОД ПРОТИДІЇ СЕПАРАТИСТСЬКИМ ПРОЯВАМ

Досліджено регіональні реформи в Італії та Франції, які сприяли зниженню загроз сепаратистських рухів та етнічної напруженості в окремих регіонах цих країн, на базі аналізу наукових вітчизняних та зарубіжних джерел. Проаналізовано причини виникнення сепаратизму, його сучасну активізацію у різних регіонах цих країн. Виявлено особливості феномена сепаратизму у сучасній Італії та Франції. Досліджено методи протидії сепаратистським проявам, що вживаються урядами цих країн, зокрема проведення регіональних реформ, спрямованих на посилення самоврядування шляхом децентралізації публічної влади та автономізації громад.

Ключові слова: сепаратизм, сепаратистські рухи, регіон, унітарна держава, повноваження, автономія, децентралізація.

З історії відомо, що сепаратизм є загрозою територіальній цілісності держави та безпекою, яка завжди супроводжувала людство.

З Великобританії та Бельгії, Балкан та Іспанії, Італії та Франції сепаратистські та автономістські рухи набирають силу у всьому світі, демонструючи, що усередині Європейського Союзу достатньо осередків напруги, основа яких – проблеми націоналізму, сепаратизму і регіональної політики. Ці процеси, що тривають на території певного європейського регіону, так чи інакше впливають на сусідні території. Адже, за своєю суттю, це ланцюгова реакція, яка може просунутися досить далеко. Безперечно, виникнення сепаратистських тенденцій загрожує дестабілізації сучасної системи міжнародних відносин.

Сепаратизм є досить складним і багатогранним явищем у суспільно-політичному житті державного утворення. Виникає, здебільшого, у поліетнічних державах, що мають як федеративну, так і унітарну форму державного устрою. Він поєднує у собі політичні рухи, діяльність різних етносоціальних, етнорелігійних чи національних груп; боротьбу за захоплення політичних інститутів і територій. Проблема управління та функціонування державності у поліетнічних суспільствах є предметом особливого занепокоєння вчених і політиків у будь-якій країні світу [1].

Події, що відбуваються на Донбасі, та активізація сепаратистських рухів в інших регіонах України створюють загрозу державному суверенітету, підривають територіальну цілісність, порушують принципи геополітичної безпеки, знижують престиж держави, як внутрішній, так і міжнародний. Це актуалізує проблему пошуку шляхів протидії сепаратистським проявам в Україні та вивчення досвіду європейських країн з цієї проблематики.

Вибір Італії та Франції для дослідження зумовлений тим, що ці країни мають історичні традиції сепаратистських рухів. За державним устроєм вони є унітарними, як і Україна. Так само, як і Україна, мають континентальну модель організації місцевої влади.

Протягом тривалого часу феномен сепаратизму та пов'язані з ним автономістські і сепаратистські рухи привертають увагу наукової спільноти. Різні аспекти сепаратизму, сепаратистських рухів та методів протидії цьому феномену висвітлюються в працях українських (В. Багатирєєва, М. Басараб, В. Горенкін, В. Дівак, І. Кресіна, С. Савойська)

та зарубіжних (А. Баранов, І. Бочарніков, Д. Вуд, Х. Медрано, А. Фігас, С. Хенкін) вчених практиків.

Відаючи належне результатам наукових досліджень, констатуємо про нерівномірність вивченості різних аспектів сепаратизму та сепаратистських рухів, механізмів щодо його протидії. Отже, питання, пов'язані з проблемами протидії сепаратистським рухам у регіонах Європи, є дискусійними і потребують свого подальшого вивчення для можливості використання досвіду європейських країн щодо запобігання та протидії сепаратистським проявам на теренах України.

Метою статті є дослідження регіональних реформ в Італії та Франції, які сприяли зниженню загроз сепаратистських рухів та етнічної напруженості в окремих регіонах цих країн. Це потребує вирішити такі завдання: виявити причини виникнення, розвитку та особливості сепаратистських рухів у різних регіонах Італії та Франції; з'ясувати їх наслідки; проаналізувати досвід цих країн щодо протидії сепаратистським проявам шляхом проведення регіональних реформ, спрямованих на посилення самоврядування, використовуючи децентралізацію публічної влади та автономізацію громад як ефективні інструменти управління державою.

Теоретико-методологічною основою проведених досліджень є чинні законодавчі акти Італійської та Французької республік, статистичні дані Європейського Союзу та окремі праці з відповідної тематики.

Сепаратизм у Європі традиційно пов'язаний, здебільшого, з територіальними претензіями європейських націй без держави (які прагнуть створити свою власну державу) або з іредентистськими вимогами, що є наслідками європейського порядку, встановленого внаслідок переговорів великих держав після громадянських, континентальних або світових війн.

Окрім низки історичних причин сепаратизму (етнічної, територіальної, конфесійної), є ще дуже важливий фактор, який ускладнює положення – економічний, точніше криза в Єврозоні.

На сьогодні Європа живе в найбільш мирному періоді, завдяки єдиному європейському проекту Європейський Союз (далі – ЄС). Проте світова економічна криза активізувала сепаратистські рухи у багатьох країнах ЄС. Деякі регіони ЄС виступають за більшу автономію або навіть незалежність від їх національної держави. Ці сепаратистські рухи є прихованою "міною", на яку ЄС може наступити у майбутньому [2].

Сепаратизм охоплює всі випадки політичного відчуження, коли проявляються бажання щодо скорочення контролю з боку центральної влади у певній галузі [3].

Як свідчить світова практика, до методів боротьби з сепаратистськими проявами належать: силові (збройна боротьба проти сепаратистів та оголошення їх терористами, насильницька асиміляція), інституційні, які поділяються на територіальні (федерація, автономія, регіоналізація), політичні (розширення представництва меншин, які вимагають самостійності через виборчу систему) та поступова асиміляція [4].

Реформи щодо створення суб-національних органів влади, які у політико-адміністративній ієрархії держави знаходяться між національними та місцевим рівнем, називають регіональними. Ці реформи, що є в суспільстві відповіддю на нові виклики у політичній, економічній та соціальній сферах, були проведені в окремих європейських країнах, зокрема Італії та Франції [5].

На думку Т. Ларсона, вимоги регіональних громад щодо автономії від центральної влади, зокрема, етнічних меншин, що мешкають на певній території, можуть спричинити проведення регіональних реформ [6].

Особливою рисою, що характеризує сучасні регіональні реформи в Європі, є тенденція підсилення статусу, повноважень та ресурсів регіональних органів в унітарних державах [7].

Розглянемо Італійську Республіку. Це – поліетнічна держава, багата на регіональні етноси, схильні до сепаратизму: сардинці, венеці, німці, сицилійці, північні італійці.

Відомо, що Італія є країною яскраво вираженими регіональними диспропорціями. Тут відмічається суттєва нерівність між регіонами: чисельність населення регіонів найрізноманітніша і коливається від 127,8 тис. осіб у Валле – Д’Аоста до 9,8 млн осіб у Ломбардії; валовий внутрішній продукт регіону на душу населення коливається від 15,5 тис. євро у Калабрії до 36,8 тис. євро у Валле – Д’Аоста [8].

Сепаратизм у сучасній Італії значно відрізняється через свої причини, інституціональні форми та стратегії від такого ж у інших постіндустріальних суспільствах. Проекти “конкуруючих” сепаратистських рухів у Ломбардії, Венеції, Південному Тіролі, на Сардинії тощо, конфліктні між собою [9].

У країні впливовими є рухи північних промислово розвинутих регіонів. Сепаратизм проявляється у діях та ідеології партії “Ліга Півночі”, яка виступає за надання північним італійським регіонам незалежності та утворення самостійної держави “Паданія” зі столицею в Мілані, що історично не існує як утворення з розвинутою та унікальною ідентичністю. Лідери Ліги вважають, що північні регіони є єдиною областю, що вносить значний внесок у національну економіку, а бідніший сільськогосподарський Південь повинен стати більш незалежним і самодостатнім.

Багато північних італійців не апелюють ні до історії, ні до національності: вони не хочуть утримувати менш неблагополучних сусідів. Їх не дуже влаштовує ситуація, коли регіони віддають у федеральний бюджет податків більше, ніж отримують назад у вигляді соціальних програм. Зокрема, на території північних регіонів знаходиться велика частка італійської промисловості, банків, гігантських торговельних центрів, нафтових терміналів тощо та доходи на душу населення вищі, ніж в інших регіонах Італії. Регіональний ВВП на душу населення у розрізі регіонів Півночі та Півдня Італії за даними Євростату наведено у табл. 1 [10]:

Таблиця 1

Регіональний ВВП в Італії

Регіон	ВВП на душу населення, тис. євро
Північно-Західний	33,3
Північно-Східний	31,3
Південний	17,1
Італія	26,5
Європейський Союз	26,6

Лігою було запропоновано амбітну програму “деволюції”. Суть проекту закону, винесеного на загальноіталійський референдум у 2006 р., полягала у передачі регіонам основних функцій законодавчої влади, розвитку місцевого самоврядування та позбавленні центрального уряду важливих державних важелів.

Проте дві третини учасників референдуму не підтримали цю новачку, завдавши удару сепаратизму.

На сьогодні нова мета Ліги – федералізація Італії із закріпленням преференцій на користь північних регіонів.

Ліга Півночі відрізняється від інших регіональних сепаратистських рухів тим, що заявляє про свої права не тільки для Півночі, але й для всіх регіонів, які можуть виникнути внаслідок розщеплення Італії за умовою створення федерації.

Ліга представлена у центральному уряді та більшості регіонів Італії.

На думку А. Фігаса, фахівця з права Європейського Союзу, стратегія “Ліги Півночі” просто спрямована на збереження влади шляхом мобілізації протесту, експлуатуючи певні економічні групи у північній Італії, що незадоволені політикою Центру. Її версія федералізму, який пропонується як ефективна федералізація або передача влади – “деволюція”, буде більше диференціювати Північ від Півдня. На сьогодні Ліга залишається одним із дивних протиріч політичної Європи [11].

Новітнім відлунням міжнародної економічної кризи стало проведення у 2014 р. неофіційного онлайн-голосування у регіоні Північно-Східної Італії Венето, в якому більшість голосуючих підтримала незалежність від Риму і популярність партії “Венеціанська незалежність”. У ньому взяли участь майже 1 млн осіб. Приблизно 80% підтримали ідею відокремлення від Італії [12]. Зокрема, Венеціанська республіка припинила існування після завоювань Наполеона у кінці XVIII ст.

Інший активно діючий рух сепаратистський рух Південного Тіроля. Південний Тіроль офіційно має статус автономної провінції Больцано-Боцен області Трентіно-Альто-Адідже. З півмільйона населення провінції німців та ладинів 74,2 відсотків жителів, італомовних – 25,8 відсотка. Є декілька десятків тисяч мігрантів з Третього світу, албанців і магірібці тощо. У 103 з 116 муніципалітетах переважають німці, у восьми – ладини, в п’яти – італійці. Це один із заможних регіонів Європи. За розміром ВВП Тіроль займає 21 місце серед 273 європейських регіонів [13].

Відомо, що провінція приєднана до Італії наприкінці Другої світової війни, пов’язана історично, лінгвістично та культурно з Австрією, вимагає возз’єднання з нею. Економічна забезпеченість, вищий, ніж у італійців, рівень культури, прямий територіальний вихід до історичної матері Австрії, дає можливість Південному Тіролю абсолютно безболісно розмежуватися з Італією.

Італія впоралася з цією сепаратистською загрозою, поступаючись повноваженнями на користь Південного Тіролю. Провінція отримала статус спеціальної автономії з правом вирішувати багато питань на місцевому рівні. Має свою Регіональну раду та виконавчий орган, який очолює президент.

Проте принцип перерозподілу в державі податкових надходжень місцеву владу не влаштовує. З посиленням кризи в економіці Італії гасла про незалежність від Риму стали все більш гучними і у Південному Тіролі, після неофіційного онлайн-референдуму, що також відбувся у 2014 р.

Частина жителів Сардинії – другого за величиною острова у Середземному морі (населення більше ніж 1,6 млн осіб) – також була б не проти відокремитися від решти держави. Сардинія є також регіоном із спеціальним статусом. Частка його економіки у ВВП Італії становить 2,1%. На сучасному етапі регіон уже володіє досить широкою автономією у складі Італійської держави. Так, наприклад, місцевий уряд має право розпоряджатися 70% від зібраних на острові податків. Однак деяким представникам регіональної еліти цього здається недостатньо. Вони хочуть отримати повноцінну незалежність від Риму. Проведене у 2012 р. опитування показало, що 40% жителів Сардинії проголосували б за відділення від Італії. Нещодавно на острові було створено рух за приєднання Сардинії до Швейцарії як її “морського кантону” [14].

Отже, вирішальним у формуванні італійського північного сепаратизму є економічний чинник, який спричинений проявом економічної диспропорції на території країни та бажанням найбільш розвинутих регіонів відокремитися від відсталих. Експерти

з питань сепаратизму називають цей тип сепаратизму – “сепаратизмом багатих”, коли самодостатні регіони у Бельгії, Іспанії, Великобританії та Італії більше не згодні “годувати” менш благополучних сусідів, при цьому вони бажають залишитися в ЄС. Південнотірольський сепаратизм яскраво етнічний, хоча не позбавлений економічної складової. На відміну від регіонів Венето та Південного Тіролю, на Сардинії сепаратизм не має глибокої історичної традиції та є прагматичним проектом [15].

Сепаратистські рухи в Італії домагаються незалежності мирними методами.

Італійська Республіка є децентралізованою унітарною державою з елементами федералізму.

Основа її сучасної системи адміністративно-територіального устрою, яку склали провінції та муніципалітети, сформована у ХІХ ст.

Регіони відносно нові утворення відповідно до Конституції Італійської Республіки 1948 р.

П’ять регіонів – Трентіно-Альто-Адідже (складається з двох автономних провінцій Больцано-Боден і Тренто), Валле-д’Аоста, Фріулі-Венеція-Джулія, Сицилія і Сардинія, де мешкають етнічні меншини, були створені з метою зниження загрози сепаратистських рухів та етнічної напруженості.

Посилення у 90-і рр. ХХ ст. вимог місцевої автономії спричинили проведення регіональної реформи. Перегляду піддається низка проблем регіональної політики: розподіл повноважень, територіальний поділ країни, форми і методи діяльності адміністрації, зміна електоральної системи, схема фінансування регіонів. Протягом 1999 – 2000 рр. прийнято 99 урядових декретів, і на їх підставі у розпорядження регіональних та місцевих властей надійшли значні фінансові та кадрові ресурси. Розвиток регіональної реформи вимагає використання нових інструментів і методів управління фазою переходу до іншої структури відносин між центром та периферією. Вона характеризується перерозподілом владних повноважень на користь периферії та інституційної багатополярності.

Таким чином, змінилася вся система територіального розподілу владних функцій. За центром залишається стратегічна роль визначення найбільш загальних національних завдань, на місця ж передається функція безпосереднього виробника низки державних послуг – від соціального забезпечення до бізнес-послуг підприємствам [16].

Зрештою, у 2001 р. конституційна реформа розмежувала повноваження між центральною та регіональною владою.

На сьогодні за Конституцією Італійська Республіка складається з муніципалітетів, провінцій, столичних міст та регіонів і держави. Суб-національне управління включає 20 регіонів, 103 провінції, 8100 муніципалітетів.

Регіони забезпечені законодавчими та адміністративними повноваженнями, насамперед у галузях сільського господарства, торгівлі, охорони здоров’я, туризму, громадських робіт та міжміського громадського транспорту.

15 регіонів мають звичайний статус. П’ять регіонів – Трентіно-Альто-Адідже, Валле-д’Аоста, Фріулі-Венеція-Джулія, Сицилія і Сардинія мають особливий статус спеціальної автономії.

Регіони з особливим статусом мають більш широкі повноваження, ніж 15 “звичайних” регіонів, наприклад, в освіті або сприянні промислової діяльності [17]. Вони також несуть відповідальність за фінансування охорони здоров’я, шкільної системи та більшості громадських інфраструктур. Для цього регіони можуть залишати від 60% (Фріулі-Венеція-Джулія) до 100% (Сицилія) всіх стягнутих податків.

Основна відмінність між звичайним статусом і спеціальним у тому, що звичайний статут приймається і змінюється відповідно до регіональних законів, а особливий статус приймається конституційним законом. Регіональний статут визначає форму правління та основні принципи організації та функціонування регіону.

Регіонам надано право участі у міжнародних відносинах, зовнішній торгівлі та зв'язках із ЄС тощо.

Основою сучасного адміністративно-територіального устрою Італії є два найважливіші принципи – територіальна децентралізація та автономія територіальних одиниць у межах єдиної держави.

Поряд із регіонами, комуни, провінції та столичні міста, що складають адміністративно-територіальний устрій Італії, є також “автономними” утвореннями, що наділені повноваженнями та функціями, мають власний статут. Основою розмежування компетенції між державою та її територіальними одиницями є принцип “субсидіарності”, диференціації та пропорційності. Окрім того, у Конституції Італійської Республіки міститься конституційна гарантія підтримки вираженню ініціативи громадянами: держава. Регіони, столичні міста, провінції та комуни сприяють самостійній ініціативі громадян та їх об'єднань щодо їх діяльності у суспільних інтересах на засадах принципу “субсидіарності” [18].

Відтак, держава використовує інституційні методи протидії сепаратистським проявам шляхом конституційно-правового регулювання – реалізації регіональної реформи та усунення дисбалансу у відношеннях регіонів із центральною владою, використовуючи територіальну децентралізацію та посилюючи самоврядування. Для організації самоврядування застосована модель автономії, оскільки всі територіальні одиниці визнаються автономними утвореннями з власним статусом [19].

Перейдемо до розгляду Франції. За формою правління країна є президентсько-парламентською республікою. Так само, як і Італія, це є унітарною державою з давніми традиціями централізації.

Вся територія держави була поділена на 27 регіонів, із яких 22 знаходяться на європейському континенті, один (Корсика) – на острові Корсика, а ще п'ять – заморські [20].

У Франції, так само як і в Італії, є істотна нерівність між регіонами. Чисельність населення регіонів найрізноманітніша: від 322,1 тис. мешканців у Корсиці до 11,98 млн мешканців у Іль-де-Франс. Валовий внутрішній продукт на душу населення також коливається від 25,5 тис. євро у Корсиці (частка у ВВП Франції – 0,4%) до 51,1 тис. євро в Іль-де-Франс (частка у ВВП Франції – 30,1%) [21].

Найбільш проблемні регіони, де проявляються сепаратистські тенденції, острів Корсика та регіон Бретань, що складає більшу частину однойменної історичної області.

Історія корсиканського сепаратизму сягає своїм корінням в епоху Середньовіччя. Острів Корсика, на якому народився Наполеон Бонапарт, є своєрідною французької Країною Басків. Корсика управлялася Генуезької республікою до 1755 р., потім стала незалежною, а у 1769 р. була завойована Францією. Місцева культура є своєрідною сумішшю французької та італійської. Місцеве населення розмовляє корсиканською мовою. Корсика не має сильної промисловості чи сільського господарства. Її економіка заснована на третинному секторі, здебільшого це послуги, пов'язані з туризмом [22].

З метою відокремлення від Франції, корсиканці не гребували насильством. У 70–90-і роки ХХ ст. місцева організація “Фронт національного визволення Корсики” влаштувала декілька терактів. У середині 70-х рр. корсиканські національні групи зіткнулися з французькою армією.

Корсиканський рух за самоутвердження поділяється на сепаратистів та автономістів.

Дві основні націоналістичні партії – сепаратистська ліва партія “Corsica Libera” та Партія Корсиканської Нації, автономістського спрямування, що є членом Європейського Вільного Союзу найбільші за чисельністю та найвпливовіші серед сепаратистських груп.

На сьогодні на Корсиці існує декілька десятків терористичних організацій. Основні напрямки їх діяльності – рекет, грабунки і торгівля наркотиками. Частіше сепаратизм є лише прикриттям цих злочинів. Вони нерідко здійснюють терористичні акти, під час яких намагаються уникати людських жертв. Винятком стало лише вбивство у 1998 р. префекта К. Еріньяка [23].

Загалом сучасна система адміністративно-територіального устрою у Франції сформувалася ще у XVIII ст. Французькі департаменти були створені після французької революції у 1789 р. Більшість із сучасних французьких регіонів значною мірою відповідають провінціям дореволюційної Франції. Інші є сучасними творіннями, зокрема райони з різними історичними провінціями.

З другої половини XX ст. у країні розпочався процес децентралізації влади, який триває й досі.

Закон “Про права і свободи комун, департаментів і регіонів”, прийнятий у 1982 р., ініціював новий підхід до регіональної та місцевої політики.

Регіональна політика стала справою нових інституцій – виборних органів влади на рівні регіону.

Законом було створено 21 регіональний орган влади та офіційно визначено термін “регіон”. Тим самим, завершив правове оформлення регіонів як самоврядних територіальних одиниць.

Закон визначив основні принципи децентралізації – розподіл повноважень між муніципалітетами, департаментами, регіонами та державою.

Прийнятий закон надав Корсиці більш широкі повноваження у галузях культури, освіти, охорони навколишнього середовища, територіального планування, туризму, транспорту, енергетики та професійної підготовки, ніж іншим французьким регіонам.

Починаючи з 1982 р. у країні було проведено низку системних адміністративних реформ, що створили умови для децентралізації влади та демократизації системи публічної адміністрації.

Однією з головних цілей реформ була модернізація адміністративної системи через підвищення її здатності відповідати на щоденні потреби населення і сприяти реалізації місцевих проектів економічного розвитку. Її рушійною силою стали саме економічні інтереси, відносини, що поступово розвивалися на місцях.

Успіх французької децентралізації став можливим завдяки консенсусу політичних лідерів та схваленню реформи громадянами [24].

У 1991 р. регіон Корсика отримав статус особливого територіального утворення. За Конституцією Французької Республіки територіальне утворення (collectivité – франц.) має право приймати рішення у межах компетенції, вільно управляти виборними радами та володіти регламентарною владою при здійсненні своєї компетенції.

Корсика має свій законодавчий орган – Асамблею, хоча і з обмеженою компетенцією, та виконавчі органи [25].

Фактично Корсика перетворилася на автономію в унітарній Франції. Корсиканська мова визнана регіональною мовою.

За останні 30 років статус Корсики також був підвищений у два рази. У 2000 р. центральний уряд погодився на розширення автономії на острові. Проте рішення було

пізніше скасовано як таке, що суперечить Конституції Французької Республіки. План реформи управління островом провалився на референдумі у 2003 р.

Однак питання щодо корсиканської автономії та надання більш широких повноважень корсиканській Асамблеї продовжують панувати у корсиканській політиці.

Сама по собі автономія Корсики не може вирішити проблем острова. Вона лише створює нові можливості для модернізації її економіки, оновлення політичної культури її мешканців, формування демократично орієнтованої та соціально відповідальної місцевої політичної еліти. При цьому очевидно, що на відміну від багатьох сучасних регіонів Європи, Корсика не в змозі модернізувати свою економіку та інтегруватися в європейський простір, мінаючи Францію.

Деякі аналітики часто називають сепаратизм на Корсиці сепаратизмом “бідних”. Фактично, це боротьба за розширення прав автономії регіону при збереженні регіону у складі держави.

Ще один потенційно проблемний регіон Бретань, який знаходиться на північному заході Франції та був незалежним королівством до 1532 р. Бретонці є нащадками кельтів і вважають себе окремою нацією. Під час перепису населення багато з них назвали себе бретонцями, хоча позначили французьку мову рідною. Королівство зберігало деяку автономію до французької революції 1789 р., а потім, боячись сепаратизму, французи стали нещадно боротися з будь-якими проявами бретонської ідентичності. У громадських місцях заборонялося говорити бретонською мовою. Зараз мова має статус регіональної.

У Бретані існують декілька партій, які виступають за незалежність, але вони мають мізерно малу підтримку серед населення. З початку 70-х рр. ХХ ст. у Бретані діє Бретонська революційна армія. Ця ліворадикальна організація бретонського народу належить до екстремістського крила Фронту звільнення Бретані.

Найбільшою проблемою Франції могла б бути Окситанія – територія, що займає мало не половину країни з південного боку, жителі якої говорять окситанською мовою (лангедок). Окситанія проблема не тільки французів, а й іспанців, і навіть італійців: адже вона включає французькі Прованс, Дром-Віваре, Овернь, Лімузен, Гиєнь, Гасконь та Лангедок, а також альпійські частини північної Італії (провінції Кунео і Турін), частину іспанських Піренеїв і навіть князівство Монако.

Ці землі були єдиною державою до ХІІІ ст. Потім вона розпалася у міру завойовування територій французами. Французи довго чинили потужний асиміляційний тиск на регіональну етнокультурну ідентичність окситанців. Проте національна ідентичність окситанців збереглася. Жителі французької Окситанії виступають за присвоєння лангедоку статусу офіційної, але поки зрушень у цьому питанні немає. На інших питаннях, крім мовного, окситанці не наголошують. Тут є кілька дрібних партій, які пропагують відділення від Франції, але їх одиничні представники насилу проходять навіть до місцевих органів влади [26].

Однак французькі регіони, які порівняно недавно отримали статус територіальних утворень, на відміну від італійських, як а з особливим статусом, так і “звичайних”, володіють лише досить обмеженими компетенціями.

Водночас кількість регіонів континентальної метрополії буде скорочено з 22 до 13. Відповідний закон набирає чинності з 1 січня 2016 р. Серед 6 регіонів, які залишаються незмінними, Бретань та Корсика [27].

Отже, французький сепаратизм є багатомірним. Його породжують історичні, етнічні та політичні фактори одночасно. Проте діючі сепаратистські рухи практично не підтримуються місцевими жителями, які переконані, що регіони не зможуть вижити у разі відокремлення від Франції, особливо в умовах економічної кризи.

Франція має багаторічний досвід щодо протистояння сепаратизму і екстремізму на своїй території, насамперед на середземноморському острові Корсика. На відміну від Італії, для врегулювання сепаратистських конфліктів використовується змішаний підхід, як силові, так і інституційні методи. Центральними елементами реформ 1982 р. є створення регіональних органів влади, передача функцій щодо економічного розвитку всім рівням місцевого самоврядування під керівництвом регіонів, включаючи повноваження щодо оподаткування та фінансового стимулювання розвитку територій та відміна опіки місцевого самоврядування з боку держави. Починаючи з 2003 р., децентралізація стала одним із конституційних принципів Французької Республіки та є передачею повноважень держави місцевому самоврядуванню.

Висновки

Таким чином, крім історичних причин – етнічних, що зумовлюють сепаратистські прояви в окремих регіонах Італії та Франції, важлива роль належить економічним чинникам, що є наслідками економічного дисбалансу регіонів. Значну роль відіграють також політичні чинники сепаратизму – боротьба за автономію, незалежність або відділення та зростання активності і впливу регіональних та муніципальних політичних еліт, їх лідерів у макрорегіональній, національній та світовій політиці.

Вищезгадані фактори та їх комбінації визначають особливості сепаратистських рухів в окремих регіонах Італії та Франції та застосування урядами цих держав власних підходів для вирішення конфліктів, що спричинені сепаратистськими проявами.

Відтак, для зниження загрози сепаратистських рухів, зміцнення демократії та наближення держави до громадян у цих країнах було надто необхідно проведення регіональних реформ, спрямованих на посилення самоврядування, використовуючи в якості ефективних інструментів управління державою децентралізацію публічної влади та автономізацію громад.

Залежно від співвідношення самоврядування з державною владою та обсягу, покладених на самоврядні органи, повноважень, проведена територіальна децентралізація та автономізація громад в Італії та децентралізація влади на користь громад у Франції. Адже основними мотивами цих перетворень є створення потужних регіонів для кращих перспектив регіонального і місцевого розвитку та посилення самоврядування, спроможного своєчасно й ефективно задовольняти потреби громадян, сприяти реалізації їхніх прав.

Досвід Італії та Франції щодо врегулювання сепаратистських конфліктів допомагає переосмислити взаємовідносини між центром та регіонами для попередження та протидії сепаратистським проявам в Україні.

Отже, проведення реформ щодо конституційного та адміністративно-правового регулювання політичного та організаційно-правового статусу регіонів та посилення самоврядування може сприяти запобіганню виникнення сепаратизму в Україні або пом'якшити його наслідки.

Предметом подальших досліджень може бути вивчення досвіду країн Азії та Америки щодо вирішення проблем сепаратистських тенденцій, що виникають у державному управлінні поліетнічними утвореннями, шляхом мирної взаємодії центрального уряду та регіонів.

Література

1. Римаренко Ю. А. Етнодержавознавство: теоретично-методологічні засади [Текст] : підручник / Ю. І. Римаренко, Л. Є. Шлор, С. Ю. Римаренко. — К. : Ін-т держави і права ім. В. М. Корецького НАН України, 2011. — С. 227.

2. Apostolov S. EU's Regional Policy as a Cure for Separatism: the Flemish Case: MA [Electronic resource] / Simeon Apostolov ; Aalborg University. — Access mode : <http://projekter.aau.dk/projekter/da/studentthesis/eus-regional-policy-as-a-cure-for-separatism-the-flemish-case%28d5ca07c5-c817-4f98-a6e9-5f6315ca0646%29.html>.

3. Wood J. R. Secession: A Comparative Analytical Framework / J. R. Wood // Canadian Journal of Political Science [Text]. — 1981. — Vol. 14. — № 1. — P. 110.

4. Дівак В. Сепаратизм як феномен сучасної політики: політологічні та правові аспекти [Текст] : монографія / В. Дівак. — К. : Логос, 2010. — С. 97.

5. Good M. H. Regional reform and subnational autonomy: an analytical framework applied to the Italian case [Electronic resource] / Martha H. Good. — Access mode : http://www.jstor.org/stable/43208184?seq=1#page_scan_tab_contents.

6. Проміжний рівень управління в європейських державах: складність проти демократії? [Текст] / за ред. Т. Ларсона, К. Номдена, Ф. Петівілля. — К. : К.І.С., 2003. — С. 12.

7. Там само. — С. 343.

8. I. Stat [Electronic resource]. — Access mode : <http://dati.istat.it>.

9. Баранов А. В. Сепаратизм в современной Италии: факторы развития, институализация, политические стратеги / А. В. Баранов // Человек. Сообщество. Управление [Текст]. — 2015. — Т. 16. — № 1. — С. 79.

10. Regional GDP per capita in the EU in 2013: seven capital regions among the ten most prosperous [Electronic resource]. — Access mode : http://ec.europa.eu/eurostat/publications/collections/pocketbooks?p_auth=OQ7HILlB&p_p_id=estatsearchportlet_WAR_estatsearchportlet&p_p_lifecycle=1&p_p_state=maximized&p_p_mode=view&_estatsearchportlet_WAR_estatsearchportlet_action=search&text=Regional+GDP+GDP+per+capita+in+the+EU+in+2013%3A+seven+capital++regions+among+the+ten+most+prosperous.

11. Figus Alessandro. European union and Italy between multiculturalism, integration, separatism, and governance / Alessandro Figus // Baku International Humanitarian Forum [Electronic resource] : materials of the Baku International Humanitarian Forum (31 October – 1 November 2013). — Access mode : <http://old.bakuforum.az/wp-content/uploads/2014/11/Forum-2013-kitab-I-cild-mobile.pdf>.

12. Марценко Д. Сепаратизм в Италии: Венето хочет отделения? [Электронный ресурс] / Д. Марценко. — Режим доступа : <http://uapress.info/ru/news/show/39803>.

13. South Tyrol in figures 2014. AUTONOMOUS PROVINCE OF SOUTH TYROL. Provincial Statistics Institute [Electronic resource]. — Access mode : <http://www.provinz.bz.it/astat/de/service/845.asp>.

14. Станет ли Сардиния “морским кантоном” Швейцарии? [Электронный ресурс]. — Режим доступа : <http://business-swiss.ch/2014/09/stanet-li-sardiniya-morskim-kantonom-shvejsarii/>.

15. Баранов А. В. Сепаратизм в современной Италии... — С. 85.

16. Piperno S. Fiscal Decentralization in Italy: Some Lessons [Electronic resource] / S. Piperno. — Access mode : <https://www.imf.org/external/pubs/ft/seminar/2000/idn/italy.pdf>.

17. Авилова А. Реформа системы регионального управления в Италии [Электронный ресурс]. — Режим доступа : http://vasilievaa.narod.ru/8_6_02.htm.

18. Constitution of the Italian Republic [Electronic resource]. — Access mode : http://www.senato.it/documenti/repository/istituzione/costituzione_inglese.pdf.

19. Децентралізація публічної влади: досвід Європейських країн та перспективи України [Текст] : наук. вид. / О. М. Бориславська, І. Г. Заверуха, Е. М. Захарченко [та ін.] ; Швейцар.-укр. Проект "Підтримка децентралізації в Україні" DSPRI. — К. : [б. в.], 2012. — С. 17.
20. Экономическая и социальная политика Франции [Текст]. — М: Посольство Франции в Москве, 1995. — С. 147.
21. Institut national de la statistique et des études économiques [Electronic resource]. — Access mode : <http://www.insee.fr/en/regions/>.
22. Kolodziejski M. Economic, social and territorial situation of the islands of Corsica and Sardinia [Electronic resource] / M. Kolodziejski. — Access mode : [http://www.europarl.europa.eu/RegData/etudes/note/join/2013/513961/IPOL-REGI_NT\(2013\)513961_EN.pdf](http://www.europarl.europa.eu/RegData/etudes/note/join/2013/513961/IPOL-REGI_NT(2013)513961_EN.pdf).
23. Вовк М. Традиция сепаратизма. Вечная борьба за независимость Корсики [Электронный ресурс] / М. Вовк. — Режим доступа : http://www.chaskor.ru/article/traditsiya_separatizma_9308.
24. Децентралізація публічної влади... — С. 17.
25. Loi n 82-213 du 2 mars 1982 relative aux droits et libertés des communes, des départements et des régions. Article 1 [Electronic resource]. — Access mode : http://www.legifrance.gouv.fr/affichTexteArticle.do;jsessionid=766FA2173F089327C4E432A513C57338.tpdila18v_2?idArticle=LEGIARTI000006273867&cidTexte=JORFTEX T000000880039&categorieLien=id&dateTexte=19960223.
26. Разделенная Европа: кто и почему в мире поддерживает сепаратизм [Электронный ресурс]. — Режим доступа : <http://www.segodnya.ua/life/stories/razdelennaya-evropa-kto-i-pochemu-v-mire-podderzhivaet-separatizm—560857.html>.
27. LOI n 2015-29 du 16 janvier 2015 relative à la délimitation des régions, aux élections régionales et départementales et modifiant le calendrier électoral [Electronic resource]. — Access mode : <http://www.legifrance.gouv.fr/affichTexte.do?cidTexte=JORFTEXT000030109622>.

L. Stalenna

CONDUCTING REGIONAL REFORMS IN ITALY AND FRANCE AS A METHOD OF COUNTERACTION TO SEPARATIST MANIFESTATIONS

On the basis of scientific analysis of domestic and foreign sources, the research of regional reforms in Italy and France which helped to reduce threats of separatist movements and ethnic tensions in some regions of these countries is made. The paper examines the reasons of the occurrence of separatism and its contemporary revitalization in different regions of these countries. The features of the phenomenon of separatism in modern Italy and France are revealed. The methods of counteraction to separatist manifestations used by governments of these countries are investigated, in particular the implementation of regional reforms aimed at strengthening self-governance through decentralization of public power and autonomization of communities.

Key words: separatism, separatist movements, region, unitary state, authority, autonomy, decentralization.